

До спеціалізованої вченої ради К 20.051.14
у навчально-науковому юридичному інституті
Державного вищого навчального закладу
“Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента Федорченко
Наталії Володимирівни на дисертаційне дослідження Албу Андрія
Аркадійовича: «Цивільно-правове регулювання управління майном»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право;
міжнародне приватне право**

Актуальність дисертаційного дослідження. Актуальність теми рецензованої дисертації зумовлюється низкою чинників. В період активного становлення правової держави, пошуків механізмів належного забезпечення прав людини та постійного удосконалення національного законодавства у сфері договірної регулювання, дослідження проблем цивільно-правового регулювання відносин у сфері управління майном є досить актуальним. Перехід економіки України на ринкову модель управління сприяв підвищенню необхідності пошуку нових, більш ефективних механізмів управління власністю. З прийняттям Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України” від 19.06.2003 року, стаття 316 ЦК України була доповнена ч.2., в якій зазначалося, що особливим видом права власності є право довірчої власності. Цим актом Верховна Рада України на законодавчому рівні закріпила, крім інституту управління майном, довірчу власність.

У контексті докорінних змін, які сталися у сфері регулювання приватноправових відносин з уведенням в дію даних змін потребують переосмислення і ті положення науки, які розроблялися щодо класичних

інститутів цивільного права. Їх необхідно піддавати переоцінці з урахуванням тих засад цивільно-правового регулювання, які здійснюють провідний вплив на правовідносини з управління майном. Поряд із цим, особливої уваги потребує специфіка виникнення та припинення управління. Законодавче забезпечення цього процесу є ускладненим, тому спостерігається певне відставання правового регулювання різних видів зобов'язань від реальних потреб цивільного обороту. У такій ситуації вкрай важливого значення набувають загальні науково-обґрунтовані підходи до цивільно-правового регулювання управління майном.

На визначення місця даної дисертації в цивілістичній науці впливає і відсутність до нинішнього часу комплексного дослідження управління як цивільно-правової категорії, що сприяло б створенню концепції таких правовідносин та визначенню стратегічних питань їх розвитку. Головний вектор більш загальних досліджень, які, до речі, мали суто фрагментарний характер, спрямовувався до характеристики договірних зобов'язань із управління майном. Це породжує цілий ряд проблем, які виникають у зв'язку з неоднозначністю тлумачення норм чинного цивільного законодавства про управління майном. Положення цих досліджень потребували системного аналізу, що дозволило б одержати узагальнені результати та сформулювати якісні теоретично-обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення правового регулювання управління як самостійної цивільно-правової категорії.

Все це обумовлює потребу в проведенні дослідження направлено на з'ясування найбільш актуальних питань з проблематики управління майном та виявленні сучасних тенденцій розвитку категорії управління, що безпосередньо вплине на правозастосовчу практику.

В цілому, викладене дає підстави говорити про актуальність дисертаційного дослідження А. А. Албу «Цивільно-правове регулювання управління майном», а також його теоретичного та прикладного значення.

За предметом дослідження обрана тема цілком відповідає проблематиці дисертаційних досліджень зі спеціальності 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Аналіз дисертаційного дослідження дає підставу стверджувати, що мета, яку поставив перед собою дисертант, загалом досягнута.

Оцінка обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації, їх достовірності та новизни. Представлене дисертаційне дослідження є комплексним дослідженням теоретичних і практичних проблем цивільно-правового регулювання відносин з управління майном. Такий підхід дозволив здобувачу сформулювати мету, завдання та обґрунтувати висновки, яким притаманні необхідні ознаки новизни. Так, автор поставив перед собою мету, яка полягає у виявленні та вирішенні комплексу теоретичних і практичних проблем доктрини цивільного права, пов'язаних із визначенням особливостей та закономірностей управління та вироблення науково обґрунтованих пропозицій для вдосконалення вітчизняного законодавства щодо управління майном з урахуванням досвіду зарубіжних держав.

В дисертації здійснений комплексний аналіз правовідносин, що виникають із управління майном, на основі чинного законодавства, наукової думки та судової практики. У роботі містяться нові пропозиції щодо внесення змін до чинного законодавства України, що спрямовані на усунення суперечностей та подальшого розвитку цивільно-правової науки.

Структура дисертації обумовлена метою і предметом дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків до дисертації. Перший розділ «Цивільно-правова характеристика управління майном» складається з п'яти підрозділів, в яких розглядаються генеза категорії управління, поняття управління та його цивільно-правова природа, охарактеризовані основні ознаки категорії управління та визначено структуру категорії управління. Другий розділ «Правові форми реалізації управління майном» складається з 2-х підрозділів, в

яких розглянуто основні правові форми реалізації управління майном та визначено найбільш вдала конструкція для регулювання зазначених відносин в Україні. Третій розділ «Підстави і порядок виникнення та припинення управління майном» складається з 3-х підрозділів, в яких розглядаються питання виникнення та припинення управління майном.

Такий підхід до визначення структури і змісту дослідження є логічним та послідовним, що дозволило всебічно висвітлити значне коло актуальних проблем. Дослідження містить низку наукових положень, які мають науково-теоретичне значення і практичну спрямованість. В дисертації використані загальнонаукові та спеціальні методи пізнання досліджуваних проблем. Усі теоретичні положення були належним чином критично оцінені дисертантом і на цій основі внесені пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України у сфері управління майном.

Отже, в цілому ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є достатньо високим, пропозиції зроблені на належному науковому рівні. Робота є досить збалансованою, виконаною згідно встановлених вимог, завершується сформульованими висновками, пропозиціями щодо удосконалення чинного законодавства. Окремо слід відмітити намагання автора, якомога ширше проаналізувати досліджувані правовідносини, що підкріплено виробленням власних пропозицій із внесення змін до ЦК України.

Повнота викладу положень дисертації в роботах, опублікованих автором. Основні положення дисертаційного дослідження А. А. Албу достатньо викладені в опублікованих ним 10 наукових публікаціях, зокрема, 4 наукових статтях, які вийшли друком у фахових для юридичних наук виданнях, 1 статті у наукових періодичних виданнях інших держав, а також 5 тезах доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів наукових заходів.

Зміст автореферату повністю відображає зміст тексту дисертації. Опубліковані наукові праці відповідають тематиці дослідження.

Щодо теоретичної складової дослідження таким, що заслуговує на увагу, є висловлене обґрунтування автором, що управління використовується як у публічно-правовій сфері відносин, так і приватноправовій, у якій вона набуває самостійного значення (стор. 38 дис.).

Слід підтримати дисертанта у критиці нормативно-правових актів, які регулюють відносини, що складаються у сфері здійснення управління майном, адже їм притаманні такі істотні недоліки: недосконалість термінології; наявність суперечностей у розумінні класичних інститутів управління майном; окремі правові норми не відповідають тенденціям розвитку ринкових відносин.

Заслужують на увагу висновки автора, де запропоновано авторське визначення поняття категорії «управління». Також охарактеризовані ознаки та структура управління (стор. 81 дис.).

Слушними видаються, аргументи, що управління при всій схожості правових ознак не є обмеженим речовим правом, адже спостерігається відмінність у спрямуванні інтересу, а також правовому титулі управителя (стор. 39-41 дис.).

На часі досить актуальним є висновок дисертанта про те, що грошові кошти та валютні цінності можуть виступати безпосереднім об'єктом управління майном (стор. 79 дис.).

Позитивні аспекти дисертаційного дослідження, в першу чергу, полягають у запропонованій моделі правового інституту, який повинен регулювати відносини, що виникають з приводу управління майном. У зв'язку з цим, запропоновано використовувати інститут довірчого управління, при якому правовстановлююче значення має юридичний факт, на підставі якого він виникає.

Цікавою видається зроблене нововведення поділу управління в залежності від особи установника управління. Відповідно установником управління може бути фізична або юридична особа – власник майна, а також в окремих випадках, коли установником виступає невластник – орган опіки та

підкування, орган місцевого самоврядування, нотаріус та виконавець заповіту (стор. 128 дис.).

Заслужує на увагу висновок автора, що договір управління майном може бути припинений із загальних підстав, які чітко регламентовані в ЦК України, а також зі спеціальних, які виникають у випадках управління майном малолітніх, неповнолітніх, недієздатних, обмежено дієздатних, а також визнаних безвісно відсутніми чи місце перебування яких невідоме та спадковим майном (стор. 170 дис.).

Таким чином ступінь обґрунтованості отриманих автором результатів є досить високим та відповідає встановленим вимогам. Використавши попередні наукові дослідження, Албу А. А. виявив проблематику предмета дослідження, її значимість з огляду на практичне спрямування проведеного дослідження.

Практична і теоретична значимість результатів дисертаційного дослідження не викликає заперечення. Тож, в роботі Албу А. А. сформульовано важливі для цивільно-правової науки теоретичні висновки та практичні рекомендації. Вони можуть бути використані в практичній діяльності, для подальшого наукового аналізу зазначених проблем, а також в законодавчій та іншій нормотворчій діяльності. Безсумнівно, що матеріали дисертаційної роботи можуть бути використані у навчальному процесі при викладанні навчальних дисциплін “Цивільне право України” та спецкурсів з проблем договірного права, а також при підготовці відповідних методичних розробок, підручників і навчальних посібників.

Зміст автореферату повністю відображає зміст тексту дисертації. Опубліковані наукові праці відповідають тематиці дослідження.

Дисертаційне дослідження Албу А. А. свідчить про ґрунтовне опрацювання дисертантом чинного законодавства, спеціальної літератури з означеної проблематики та досвіду його застосування. Джерельна база дисертації включає 202 найменування, що є достатнім для досягнення поставлених завдань дослідження.

Разом з тим, позитивно оцінюючи проведену наукову роботу, необхідно зазначити, що дане дослідження містить положення, оцінки, висновки, пропозиції і рекомендації, які відображають спірні теоретичні позиції, або суб'єктивне сприйняття її автором, що спонукає до дискусії з їх приводу, а саме:

1. Потребує уточнення позиція автора щодо визначення доцільності доповнення об'єкта управління організаційними діями, що надасть можливість, на думку дисертанта, більш детально окреслити коло повноважень управителя. Також в роботі автором вказані характерні ознаки інституту довірчого управління майном за українським цивільним законодавством та зазначено, що зобов'язання з управлінням майном має складний предмет, що включає два види об'єктів: фактичні, юридичні та організаційні дії управителя з управління майном, а також саме майно, передане в управління (стор. 71, 105 дис.). На нашу думку, потреба у виділенні такого об'єкту, а саме як організаційні дії управителя з управління майном, є спірною і потребує більш детального уточнення.

2. У роботі дисертант висловлює позицію, що управління є відображенням використання власності з особливою метою, що відбувається в межах тріади повноважень власника, які характеризуються можливістю здійснення їх на власний розсуд. Так, власник має право передавати іншим особам своє право володіння, користування і розпорядження майном, залишаючись при цьому його власником. На цьому заснована і можливість передавати своє майно в управління іншій особі, що, однак, не веде до переходу права власності на майно до управителя. На нашу думку, ця теза є недостатньо аргументована і потребує уточнення (стор. 51 дис.).

3. У дисертації зазначається, що у зв'язку з припиненням опіки чи піклування припиняється управління майном підопічної особи. Зокрема, опіка над малолітньою особою припиняється після досягнення нею 14 років, а громадянин, що здійснював обов'язки опікуна, стає піклувальником

неповнолітнього без будь-якого додаткового рішення. Проте, виникає питання стосовно припинення дії самого договору управління майном, адже невідомо, згідно з чинним законодавством чи є припинення опіки правовою підставою припинення договору управління майном, а також виникає сумнів чи зможе особа 14-річного віку сама ефективно здійснювати управління майном. А також незрозумілим є позиція автора щодо особливостей припинення договору управління майном підопічного у разі передачі особи батькам (усиновлювачам), наприклад, не зазначені законні підстави припинення договору управління майном (стор. 168, 169, 174 дис.).

4. Цікавим є питання відповідальності сторін в зобов'язанні, коли установником управління є не власник майна, адже, на думку автора, при здійсненні управління майном малолітніх, неповнолітніх, недієздатних, обмежено дієздатних, а також осіб, визнаних безвісно відсутніми, чи осіб, місце перебування яких невідоме, відповідальність може нести і установник управління. Тому, було б доцільним законодавче закріплення спеціальних положень про відповідальність органів опіки та піклування за вибір управителя і за не вжиття заходів по його призначенню. А також необхідно було б розглянути окремим підрозділом питання відповідальності управителя за договором управління майном (стор. 158 дис.).

5. У дисертації зроблено висновок, що юридичний стан є умовою виникнення управління майном, установником якого є невластник майна. Для виникнення даного управління є необхідним складний юридичний склад, а саме: наявність чинної норми, юридичного стану та факту укладення договору. На нашу думку, договір управління майном може використовуватися при здійсненні управління майном зазначених категорій осіб, зокрема малолітніх, неповнолітніх, недієздатних, обмежено дієздатних, а також осіб, визнаних безвісно відсутніми, чи осіб, місце перебування яких невідоме, та спадковим майном як допоміжна конструкція, проте виникає запитання, якого підходу щодо розуміння юридичного стану дотримується автор (стор. 155, 157 дис.).

6. В роботі недостатньо уваги приділено питанням судової практики: проаналізовано лише два рішення судів. Окрім того, на нашу думку, дане дисертаційне дослідження було б більш цікавим, якби в ньому була розглянута судова практика судів всіх інстанцій щодо даної тематики (зокрема, щодо виконання умов договору управління майном) (стор. 148, 158 дис.).

Проте, висловлені зауваження не торкаються концептуальних положень дисертаційного дослідження, у своїй більшості стосуються дискусійних проблем, не применшують належного рівня рецензованого дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи та на її наукову і практичну цінність.

Загальні висновки по дисертації. Викладене дозволяє стверджувати, що дисертація Албу Андрія Аркадійовича «Цивільно-правове регулювання управління майном» виконана на належному теоретичному рівні, за змістом та результатами відповідає рівню кандидатської дисертації, за всіма показниками відповідає вимогам, які ставляться до написання робіт такого рівня (п. 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри цивільного права та
правового забезпечення туризму

Київського університету туризму,
економіки і права

23 листопада 2016 р.

Н. В. Федорченко

Підпис *Н. В. Федорченко*
Нач. відділу кадрів *В. В. Вовкодав* *Л. В.*